

- (ii) Datganodd y Cynghorydd Dewi Wyn Roberts fuddiant personol yn eitem 7 ar y rhaglen – Darpariaeth Iechyd ym Mlaenau Ffestiniog, gan nodi bod ei ferch yn gyflogedig i Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr.

'Roedd yr aelod o'r farn nad oedd yn fuddiant sy'n rhagfarnu ac ni adawodd y cyfarfod yn ystod y drafodaeth ar yr eitem.

- (iii) Datganodd y Cynghorydd Linda Ann Wyn Jones nad oedd yn datgan buddiant personol y tro hwn yn Eitem 7 – Darpariaeth Iechyd ym Mlaenau Ffestiniog oherwydd ei bod wedi gwneud cam gyda hi ei hun a phobl Blaenau Ffestiniog yng nghyfarfod arbennig o'r Pwyllgor Craffu hwn a gynhaliwyd 4 Medi 2017.

2. MATERION BRYD

Ni dderbyniwyd unrhyw faterion bryd.

3. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion cyfarfod o'r Pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 13 Mehefin 2017, fel rhai cywir.

4. DIGARTREFEDD

- (a) Cyflwynwyd adroddiad yr Aelod Cabinet Tai, Hamdden a Diwylliant ar ddigartrefedd yng Ngwynedd.

(b) Gosododd yr Uwch Reolwr Tai a Llesiant gefndir o'r maes gan nodi ei fod yn un o gyfrifoldebau statudol y Cyngor sydd wedi eu hamlinellu yn Neddf Tai (Cymru) 2014. Croesawyd newidiadau i'r ddeddfwriaeth digartrefedd a ddaeth i rym a oedd yn caniatáu achosion fod yn agored am gyfnod llawer hirach. Fodd bynnag roedd mwy o faich ar swyddogion ac er derbyniwyd rhywfaint o arian grant trosiannol roedd yn dod i ben 31 Mawrth 2018 a'r Llywodraeth heb ymrwmo i unrhyw grantiau pellach ar ôl hynny. Pwysleiswyd na fyddai'r gwasanaeth wedi gallu ymdopi heb yr arian trosiannol yn sgil y newidiadau na chael cymaint o lwyddiannau atal digartrefedd. Yn ogystal, nodwyd bod newidiadau ar y gorwel yn y drefn budd-dal a fyddai'n gosod baich ar y gwasanaeth ac yn dilyn gwaith a gomisiynwyd cyfeiriwyd at y prif ganfyddiadau o'r ymchwil hwn. Roedd y gwasanaeth yn wynebu sawl her drwy newidiadau deddfwriaethol a budd-daliadau ac wedi adnabod bod y galw wedi cynyddu a'r rhagolwg y bydd yn parhau i dyfu. Roedd yn hanfodol ystyried sut y byddai'r gwasanaeth yn ymateb er mwyn sicrhau cynladwyedd a'r gallu i reoli gwariant i'r dyfodol.

(ch) Ar nodyn positif, nodwyd yn 2015/16 bod Gwynedd y gorau yng Nghymru o safbwynt canran a lwyddwyd i atal digartrefedd ond bydd yn gostwng eleni oherwydd colled mewn un aelod o staff.

(d) Rhoddwyd cyfle i Aelodau ofyn cwestiynau ac fe ymatebodd y swyddogion fel a ganlyn:

- (i) Nad oedd cynnydd yn y nifer o bobl a gyfeiriwyd i lety gwely a brecwast ond eu bod wedi aros yno am gyfnod hirach. Serch hynny, roedd y gwasanaeth wedi llwyddo i'w cynnal o fewn y gyllideb. Sicrhawyd bod y gwasanaeth yn ceisio osgoi rhoi teuluoedd gyda phlant mewn llety gwely a brecwast. Ceisir ar bob achlysur gadw unigolion lle maent drwy negydu gyda landlordiaid. Drwy godi treth cyngor ar ail-gartrefi

hyderir y gellir ail-fuddsoddi'r arian yn y maes hwn ar gyfer cyflenwi anghenion yr unigolion.

(ii) Gofynnwyd i'r Rheolwr Digartrefedd a Tai Cefnogol anfon gwybodaeth i'r Rheolwr Aelodau fel a ganlyn:

- Faint o bobl a gyfeirir i lety gwêly a brecwast
- A ydynt yn unigolion / teuluoedd / pobl ifanc / gwryw / benyw
- Costau ar gyfer yr uchod

(iii) O safbwynt tai a lesir gan landlordiaid preifat, telir rhent ar yr un raddfa â lwfans tai lleol.

(iv) Bod yr achosion yn rhai ar draws y Sir sy'n cynnwys trefi a phentrefi gwledig.

(v) O safbwynt sut mae'r Cyngor yn paratoi ar gyfer y newidiadau yn y system budd-daliadau, nodwyd bod y gwasanaeth yn :

- ceisio sicrhau bod unigolion yn ymwybodol o'r newidiadau
- sicrhau bod datblygiadau eiddo yn addas
- cydweithio gyda'r Uned Tai Gwag, a'r sector tai preifat
- rhoi cyngor i bobl

(vi) Yn wyneb y ffaith bod cynnydd yn yr achosion, nodwyd bod pwysau ychwanegol ar y staff i ganfod llety i unigolion yn enwedig o ystyried mai stoc bychan o dai sydd ar gael ac amserlen penodol ar gyfer cyflawni'r achosion. Nodwyd ymhellach bod y cynnydd mwyaf mewn achosion gan bobl sengl.

(vii) Sicrhwyd bod y Gwasanaeth yn cydweithio'n agos gyda carchardai, Gwasanaeth Prawf, Cymdeithasau Tai ond bod ychydig mwy o waith i'w gyflawni i roi strwythur mwy cadarn yn ei le ar gyfer cydweithio gyda'r Bwrdd Iechyd.

(viii) Bod oddeutu 95% o'r achosion yn rhai gan bobl Gwynedd ac nid o du allan i'r Sir.

(ix) Yn nghyd-destun pobl ifanc 16 oed sydd yn derbyn budd-daliadau, nodwyd nad oedd y ganran o achosion yn uchel iawn a bod cyfrifoldeb penodol i gydweithio gyda'r Gwasanaethau Cymdeithasol. Nodwyd hefyd bod cydweithrediad cadarn gyda GISDA.

(dd) Yn ystod y drafodaeth ynglyn â chynigion i gyfarch pryderon y Gwasanaeth am yr heriau sylweddol i ddarparu llety i bobl digartref yng Ngwynedd i'r dyfodol, amlygwyd y pwyntiau canlynol:

- A fyddai'n gost effeithiol i'r Cyngor edrych ar adeiladau ei hun a'u haddasu ar gyfer llety digartrefedd
- Ymchwilio i adeiladu ar diroedd fyddai'n dod yn rhydd a chydweithio gyda Chymdeithasau Tai

Mewn ymateb i'r uchod eglurwyd bod trafodaethau yn digwydd gyda Chymdeithasau Tai ond yr anhawster a ragwelir gyda chynlluniau adeiladu tai fyddai'r amserlen o safbwynt i'r tai fod yn barod, a nifer fychan o dai sydd yn cael eu hadeiladu ar hyn o bryd.

Ychwanegodd y Pennaeth Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant, nad oedd y broblem o ddiffyg darpariaeth yn unigryw i Wynedd. Bwriedir cyflwyno adroddiad i Cabinet y

Cyngor yn tynnu sylw at yr elfennau ariannol a thra'n derbyn bod newidiadau ar y gweill i'r dyfodol rhaid ceisio bod yn rhagweithiol ag sy'n bosibl.

Penderfynwyd: (a) Derbyn, nodi, diolch am yr adroddiad a chydabod bod y gwasanaeth yn wynebu pwysau ychwanegol yn sgil newid deddfwriaethol a newid yn y drefn budd-dal.

(b) Gofyn i'r Pennaeth Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant gyfleu dymuniad y Pwyllgor Craffu hwn i sefydlu strwythur cadarn a chydweithio cydrhwng y Cyngor â Bwrdd Iechyd Prifysol Betsi Cadwaladr ar gyfer pobl gydag anghenion uchel sy'n cael eu rhyddhau o ysbytai i'r gymuned lle mae adnoddau llety a chefnogaeth wedi diflannu bellach.

(c) Ymchwilio i'r posibilrwydd o fedru cael mwy o dai addas ar gyfer anghenion pobl digartref megis:

- **Ystyried eiddo ym meddiant y Cyngor i'w addasu yn lety**
- **Adeiladu tai o'r newydd ar diroedd sy'n dod yn rhydd**

5. TAI GWAG

Cyflwynwyd adroddiad yr Aelod Cabinet Tai, Hamdden a Diwylliant ar dai gwag yng Ngwynedd a oedd yn cyfeirio at nifer o fentrau o gymorth i berchnogion tai i wneud y gorau o'u heiddo.

Adroddwyd bod y Gwasanaeth Tai wedi llwyddo i ddod a 455 o dai yn nôl i ddefnydd ac yn sgil hyn wedi llwyddo i gartrefu 915 o bobl Gwynedd ac sydd wedi galluogi unigolion i aros yn eu cynefinoedd.

Cafwyd blas gweladwy, ar ffurf sleidiau, o rai o'r tai problemus yn nhrefi / pentrefi Trawsfynydd, Maentwrog, Llan Ffestiniog, Penygroes, Brynchrug, Dolgellau, Caernarfon, Llanbedr, Bangor, Nefyn, Llandwrog a Thywyn.

O safbwynt parhad a dyfodol i'r arian sydd ar gael, nodwyd bod y Cyngor o ran rhaglen cyfalaf wedi bod yn buddsoddi ac yn denu arian o ffynhonnellau eraill. Hyderir y gellir ail-fuddsoddi arian ychwanegol a ddaw drwy'r cynnydd yn nhreth Cyngor ar ail-gartrefi at ddefnydd dibenion dod a tai gwag yn ôl i ddefnydd.

Amlygwyd y prif bwyntiau canlynol gan Aelodau unigol:

(i) Gofynnwyd a fyddai modd dwyn achos gorfodaeth gan gyfeirio yn benodol at dy yn Llan Ffestiniog a oedd mewn cyflwr truenus ers blynnyddoedd lawer ac wedi achosi cryn boendod i gymdogion cyfagos.

(ii) Mewn ymateb, amlinellodd y Rheolwr Tai – Cyflenwad a Gorfodaeth y pwerau sydd mewn grym i'r Cyngor, gan nodi bod modd dwyn achos gorfodaeth ar berchennog eiddo os yw'r eiddo yn effeithio ar strwythur tŷ drws nesaf. Yn yr achos penodol hwn nid oedd yn creu effaith strwythurol ar y ty cyfagos. Nodwyd ymhellach bod trafodaethau ar y ty dan sylw yn mynd rhagddynt ers blynnyddoedd lawer gyda swyddogion awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri ac anogwyd yr Aelod Lleol i drafod y mater ymhellach gyda swyddogion y Parc oherwydd nad oedd gan yr Uned Dai bwerau i ddatrys y mater.

O safbwynt buddsoddiadau i berchnogion tai, nodwyd nad oedd yn ofynnol iddynt ymgymryd â phrawf modd, ac nad oedd y buddsoddiad ar gyfer prynu tai, ond yn hytrach gwneud gwelliannau a dod a thai yn ôl i ddefnydd. Nodwyd ymhellach y gallai

prawf modd arwain at sefyllfa a fyddai'n arafu y gwaith o ddod a thai gwag yn ôl i ddefnydd gan bod landlordiaid yn gwneud buddsoddiad eithaf sylweddol eu hunain mewn costau adnewyddu. Fe fyddai'r ty gwag yn rhan o gynllun lesu am gyfnod o 5 mlynedd, neu ar gael i bobl oddi ar restr aros y Cyngor neu gleientau Gwasanaethau Cymdeithasol.

(iii) Gofynnwyd beth oedd y targedau a sut y byddir yn mesur llwyddiant? Gwnaed sylw pellach bod y llogau oddeutu 8 / 9 % yn 2008 a oedd yn bolisi ffafriol ar y pryd ond a oedd y ffigyrau wedi gostwng?

Mewn ymateb, esboniodd y Rheolwr Tai – Cyflenwad a Gorfodaeth y gweinyddir dau fath o fenthyciad – un mewnol a'r llall ar ran Llywodraeth Cymru. 'Roedd dipyn o alw am y benthyciad ac roedd y gwasanaeth wedi ei newid yn ddiweddar gyda'r amser talu yn ôl wedi ei ymestyn. Cadarnhawyd bod y cynllun wedi ei lefelu allan oherwydd bod llogau wedi gostwng.

Ychwanegodd yr Uwch Reolwr Tai, pan y bu i'r cynllun gychwyn llwyddwyd i ddod ag oddeutu 10 ty y flwyddyn yn ôl i ddefnydd ond erbyn hyn bod yr allbynnau wedi cynyddu ond yr arian wedi aros 'run fath.

(iv) Mewn ymateb i faint ragwelir o arian ddaw yn ôl yn deillio o'r premiwm treth Cyngor ar ail gartrefi, nododd y Pennaeth Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant, ei bod yn anodd rhagweld beth fyddai yr incwm ychwanegol ond y byddai ef a'r Gwasanaeth Tai yn cyflwyno gwybodaeth i ystyriaeth yr Aelod Cabinet i gefnogi ail-fuddsoddi ar gyfer dibenion tai gwag. Fodd bynnag, nododd rhaid bod yn realistig o ystyried bod pob gwasanaeth o'r Cyngor yn wynebu arbedion a thoriadau.

(v) O safbwynt y ffi gweinyddol, nodwyd mai'r unigolyn sydd yn cael y benthyciad sydd yn ei dalu yntai ymlaen llaw neu ar y benthyciad a'i fod yn cael ei ail-gylchu ar gyfer mwy o fuddsoddi.

(vi) Mewn ymateb i ymholiad ynglyn â rhesymau pam bod cyflwr tai gwag yn waeth yng Ngwynedd, nododd y Rheolwr Tai – Cyflenwad a Gorfodaeth y bu i'r Gwasanaeth greu holiadur oddeutu 9 mlynedd yn ôl a derbyniwyd nifer o ymatebion a rhesymau megis bod pobl wedi etifeddu tai, wedi eu cadw o ran teimladrwydd a'u bod wedi dirywio mewn cyflwr; eraill wedi prynu tai ac ddim digon o arian i'w hatgyweirio i gyflwr addas. Ychwanegodd yr Uwch Reolwr Tai a Llesiant bod nifer o dai yng Ngwynedd wedi eu hadeiladu cyn 1919 gyda'r tai hynny wedi dirywio mewn cymunedau trefi diwydiant llechi, a'r ffactor arall ydoedd diboblogi mewn rhai ardaloedd o Wynedd.

(vii) O ystyried bod lefel incwm cyfartalog yn isel mewn rhai ardaloedd yng Ngwynedd, gofynnwyd pam na all y Cyngor adeiladu tai a gweithreu cynllun rhentu i brynu. Byddai modd wedyn i'r Cyngor dderbyn rhent a threth Cyngor ac yn sgil hyn yn rhoi siawns i bobl ifanc fedru byw yn lleol.

Mewn ymateb, eglurwyd bod yn bosibl gweithredu'r uchod a'r gwasanaeth wedi trafod gyda chymdeithas dai (Cynllun Tai Lleol Gwynedd) ar gyfer datblygu safleoedd yng Ngwynedd (Waunfawr, Penygroes, Llanllyfni, Bethesda, Llanuwchllyn). Hefyd, bod y llywodraeth yn gweithredu cynllun prynu lle mae modd prynu canran o'r ty lle gall unigolion fod yn berchen ar rhwng 60/70% ac yn rhentu'r gweddill. Byddai'n rhaid i'r Cyngor fuddsoddi ar raddfa enfawr ond ar hyn o bryd nid oedd yr adnoddau ar gael.

(viii) Gofynnwyd a oedd methodoleg o adnabod tai gwag ac efallai cyfle i gael sustem mwy trylwyr gyda'r Adran Gynllunio yn chwarae rôl yn benodol ar gyfer dod a siopau gwag yn ôl i ddefnydd.

Mewn ymateb, nododd y Pennaeth Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant bod rôl i'r Adran Gynllunio gyfrannu ond nid i arwain ac y dylid sicrhau bod y drefn gynllunio / gwasanaeth tai yn gweithio ochr yn ochr.

(ix) Nodwyd nad oedd rhestr ar gael o dai gwag i'w rannu gyda Chynghorau Cymuned / Tref yn unol â'r Ddeddf Diogelu Data ond derbyniwyd caniatâd i rannu'r rhestr hefo Aelodau etholedig a gwerthfawrogir unrhyw wybodaeth o dai gwag o fewn eu wardiau nad ydynt ar y rhestr.

I gloi, nododd Aelod Cabinet Tai, Hamdden a Diwylliant ei bod yn amlwg bod angen mwy o dai i osgoi digartrefedd a bod angen parhau â'r gwaith gyda'r 1164 o dai gwag. Nodwyd mai swm o arian cyfyng iawn sydd ar gael a rhaid bod yn ofalus a'i ddefnyddio i ymateb i anghenion.

Cynigiwyd, eilwyd a phleidleiswyd yn unfrydol i gefnogi bod cyfran o'r arian ychwanegol a ddaw o gynllun treth Cyngor ail gartrefi yn cael ei ail-fuddsoddi i'r gwasanaeth tai gwag ar gyfer y stoc tai.

Awgrymwyd ymhellch bod angen rheolaeth ar geisiadau drwy ystyried cynnal prawf modd ar unigolion sydd yn gwneud ceisiadau.

Penderfynwyd: (a) Derbyn, nodi a diolch am yr adroddiad.

(b) Gofyn i'r Aelod Cabinet Tai, Hamdden a Diwylliant gyfleu cymeradwyaeth a chefnogaeth y Pwyllgor Craffu Gofal bod unrhyw arian ychwanegol a ddaw o'r premiwm treth cyngor ar ail gartrefi a chartrefi gwag yn cael ei ail-fuddsoddi i'r Gwasanaeth Tai Gwag at ddibenion dod a tai gwag yn ôl i ddefnydd.

(c) Gofyn i'r Adran ystyried edrych ar fanylion banc ymgeiswyr pan yn cyflwyno ceisiadau.

(ch) Bod y Gwasanaeth yn cyflwyno rhestr i Aelodau'r Pwyllgor Craffu hwn o dai gwag yng Ngwynedd fel eu bod yn gallu cadw golwg yn lleol a'i ddiweddarau fel bo angen.

6. DARPARIAETH IECHYD YM MLAENAU FFESTINIOG

Cyflwynwyd adroddiad a oedd yn cynnwys chwe argymhelliad yn deillio o drafodaeth ar y mater uchod yng nghyfarfod o'r Pwyllgor Craffu Gofal Arbennig a gynhaliwyd ar 4 Medi 2017.

Eglurwyd mai pwrpas yr adroddiad ydoedd cadarnhau geiriad terfynol yr argymhellion i'w cyflwyno i'r Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant ynghyd a Phrif Weithredwr, Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, er gweithrediad.

Roedd gwahaniaeth barn ymysg Aelodau ynglŷn â geiriad cymal (ii) o'r argymhellion ac fe gyniwyd ac eilwyd i ddiwysu'r geiriau "amser rhesymol" a'i ddiwygio fel a ganlyn:

"bod y Pwyllgor yn gofyn am adroddiad ar ddarpariaeth iechyd yn ardal Blaenau Ffestiniog gan asiantaeth annibynnol yn syth, i'w gyflwyno i sylw'r Pwyllgor Craffu Gofal.

Bod y Pwyllgor Craffu'n galw ar y Bwrdd Iechyd i fonitro gwybodaeth a data mewn perthynas ag effeithiolrwydd gwasanaethau iechyd cyfredol yn ardal Blaenau Ffestiniog a llesiant ei thrigolion yn rheolaidd ac i ymrwymo i addasu/newid y

ddarpariaeth os oes tystiolaeth i gyfiawnhau hynny.

Cadarnhawyd bod gweddiill yr argymhellion sef (i), (iii), (iv), (v), a (vi) yn dderbyniol.

O safbwynt darparu adroddiad annibynnol fel awgrymir uchod, nodwyd y byddai'r Cyngor yn medru cynnig enwau ymgynghorwyr arbenigol allanol i gyflawni'n gwaith.

Nodwyd nad oedd Cyngor Iechyd Cymuned yn hapus nad oedd cynrychiolydd wedi derbyn gwahoddiad i'r Pwyllgor Craffu Gofal Arbennig ar gyfer y drafodaeth.

Penderfynwyd: Cyfleu yr argymhellion terfynol isod i Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant a Phrif Weithredwr, Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsti Cadwaladr:

- (i) **Bod y Pwyllgor Craffu Gofal yn galw ar Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr i rannu'r holl wybodaeth gefndir fu'n rhan o'r penderfyniad gwreiddiol i newid darpariaeth cyfleusterau a gwasanaethau iechyd yn ardal Blaenau Ffestiniog.**
- (ii) **Bod y Pwyllgor yn gofyn am adroddiad ar ddarpariaeth iechyd yn ardal Blaenau Ffestiniog gan asiantaeth annibynnol yn syth, i'w gyflwyno i sylw'r Pwyllgor Craffu Gofal. Bod y Pwyllgor yn galw ar Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr fonitro gwybodaeth a data mewn perthynas ag effeithiolrwydd gwasanaethau iechyd cyfredol yn ardal Blaenau Ffestiniog a llesiant ei thrigolion yn rheolaidd ac i ymrwmo i addasu/newid y ddarpariaeth os oes tystiolaeth i gyfiawnhau hynny.**
- (iii) **Yn deillio o'r dystiolaeth a gyflwynwyd gan Bwyllgor Amddiffyn Ysbyty Blaenau Ffestiniog am ddiffyg ymateb i ddeisebau a gohebiaeth yn y gorffennol, bod y Bwrdd yn rhoi ystyriaeth fanwl i ddiffygion ymgysylltu ac ymgynghori yn y gorffennol er mwyn gwella'u trefniadau ar gyfer y dyfodol. Anogir y Bwrdd Iechyd i gyfathrebu'n rheolaidd ac effeithiol gyda thrigolion ardal Blaenau Ffestiniog mewn perthynas â darpariaeth cyfleusterau a gwasanaethau iechyd lleol.**
- (iv) **Gofynnir i'r Aelod Cabinet Amgylchedd a'r Aelod Cabinet Gofal gomisiynu asesiad o hwylustod a hygyrchedd gwasanaethau iechyd trwy gludiant cyhoeddus a chymunedol o fewn dalgylch Ysbyty Alltwen. Tra byddai'r flaenoriaeth i'w roi ar y dalgylch yma, wedi ei gwblhau, gellir ystyried os oes budd i gynnal asesiadau tebyg mewn ardaloedd eraill.**
- (v) **Bod yr angen am gartrefi addas ar gyfer pobl hŷn yn cynnwys y ddarpariaeth o dai gofal ychwanegol yn ardal Blaenau Ffestiniog yn cael ei wyntyllu'n llawn ar y cyd gan yr Aelod Cabinet Gofal, Aelod Cabinet Tai, Hamdden a Diwylliant a'r Bwrdd Iechyd ynghyd â Phartneriaeth Tai Gwynedd.**
- (vi) **Bod y Pwyllgor Craffu yn galw ar Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr a Chyngor Gwynedd i gydweithio'n agos a chymryd camau ymarferol priodol i recriwtio staff gofal ac iechyd fel bod timau llawn yn eu lle i gynnal gwasanaethau yn ardal Blaenau Ffestiniog ac ar draws y Sir.**

Dechreuodd y cyfarfod am 10.30 a.m. a daeth i ben am 12.40 p.m.